

על המערב להפעיל לחץ על קטר בעניין בני הערובה

19.10.2023 | נועה לזימי written by

תקציר:

בשנים האחרונות יחסי המערב וקטר נמצאים בסימן התחזקות. קטר מוגדרת על ידי ארה"ב כבעלת ברית מרכזית שאינה חברה בנאט"ו ונהנית גם מקשרים קרובים עם מדינות אירופה, ביחוד עם גרמניה, בריטניה ואיטליה, זאת הודות לגידול בשותפויות סחר ולשיתוף פעולה ביטחוני (עם וושינגטון).

קטר היא גם אחת מנותני החסות העיקריים של ארגון הטרור חמאס. על פי הערכות, בעשור האחרון העבירה קטר למעלה ממיליארד וחצי דולר לרצועה. דווח כי כ-80% מכספי הסיוע שקטר מעניקה לעזה מועבר בפועל לפקידי חמאס. קטר מארחת בתחומה מטה של החמאס ואת בכירי הארגון, כולל אלו שהיו מעורבים בהעברת עשרות מיליונים לזרוע הצבאית שלו.

חרף הבעייתיות הכרוכה בכך, ישראל אפשרה את העברת הכסף הקטרי לרצועה במטרה לדחות את סבבי הלחימה עם חמאס ככל הניתן. לאורך שנים, התוצאה שהתקבלה היא התעצמות הדרגתית של חמאס בחסות קטר (ומדינות נוספות כגון איראן), כשבמקביל צברה קטר מנופי השפעה לא מבוטלים על הארגון.

יחסי קטר והמערב:

מאז מלחמת המפרץ, יחסיה של קטר עם ארה"ב עלו מדרגה הן בהיבט הכלכלי והן בהיבט הביטחוני. ארה"ב היא אחת משותפות הסחר החשובות ביותר של קטר, עם נתח של כ-15% מכלל הסחורות המיובאות לקטר. [1] כמו כן, קטר וארה"ב הן בעלות ברית ברמה האסטרטגית. הבסיס האמריקני הגדול במזה"ת ממוקם בקטר, והיא מארחת את המפקדה האזורית של פיקוד המרכז האמריקאי. בזכות סיועה לפינוי הכוחות האמריקאים מאפגניסטן ומיצובה כגורם מתווך בין ארה"ב לאיראן, קטר אף זכתה בהגדרה של בעלת ברית מרכזית של וושינגטון מקרב המדינות שאינן חברות בנאט"ו ([2]. major Non-NATO Ally) ביקורו של האמיר תמים בן חמד אל-ת'אני בושינגטון, בינואר 2022, תרם לחיזוק הקשרים ולהרחבת שיתוף הפעולה. [3]

הידוק הקשרים התרחש גם מול מדינות אירופה. איטליה, גרמניה ובריטניה נמנות כיום בין שותפות הסחר החשובות ביותר של קטר, [4] וזו עושה שימוש בעוצמתה הכלכלית ובנכסיותה

בשוק האנרגיה העולמי לנוכח משבר האנרגיה שנגרם כתוצאה מהמלחמה באוקראינה. מדינות אירופיות שונות חתמו על הסכמי רכש גז מול קטר, שעתידה לספק להן חלופה לגז הרוסי. [5] כך למשל, ב-2022 נעשתה החברה הצרפתית טוטאל שותפה בכירה בפרויקט הקטרי להקמת קווי ייצור חדשים של גז טבעי נוזלי. זמן קצר אחריה חתמה Eni האיטלקית על הסכם לרכישת גז טבעי מקטר לטווח ארוך. [6]

בעוד מדינות המערב מעוניינות לקטוף את פירות שיתוף הפעולה הכלכלי עם קטר, סוגיית תמיכתה של האמירות בטרור והפרות זכויות אדם המתרחשות בשטחה היו ועדיין מהוות מוקד לביקורת של המערב, ויש להן השפעה על טיב היחסים. [7] בעת הנוכחית, בעקבות הטבח הנורא שביצע חמאס ביישובי הדרום, חלק ממדינות אירופה מביעות הסתייגות מייבוא גז מקטר בשל תמיכתה בארגון.

יחסי קטר וארגון החמאס:

קטר היא אחת מנותני החסות העיקריים של ארגון הטרור חמאס. על פי הערכות, בעשור האחרון העבירה קטר למעלה ממיליארד וחצי דולר לרצועה. [1] בעוד שחלק מהכסף מנוצל לטובת סיוע לאוכלוסייה העזתית, נראה כי חלק הארי (כ-80%) מועבר כתשלום משכורות לפעילי חמאס. [2] האמירות מארחת בתחומה מטה של החמאס, את ראש הלשכה המדינית שלו, איסמעיל הנייה, ובכירים נוספים. ב-18 באוקטובר 2023, ארה"ב הטילה סנקציות כלכליות על פעיל בכיר בחמאס הפועל מקטר, שהיה מעורב בהעברת עשרות מיליוני דולרים לזרוע הצבאית של ארגון הטרור.

בנוסף, קטר תורמת להסתה של החמאס ולעידוד הטרור באמצעות רשת התקשורת שבבעלותה, אל-גז'ירה. תגובתה של קטר לטבח שביצע חמאס ב-7 באוקטובר מהווה אינדיקציה נוספת לקשרים ההדוקים בינה לבין חמאס. משרד החוץ הקטרי וכלי תקשורת רבים הביעו תמיכה מוחלטת במתקפת הטרור על ישראל, ואף הטילו את האחריות עליה. [3]

משמעויות לישראל:

עד לעימות הנוכחי, יצוב כלכלי של רצועת עזה היה אינטרס משותף של ישראל וקטר. לשם השגת מטרה זו, קיימו המדינות קשרים ואף נפגשו נציגים מטעמן, אף על פי ששתי המדינות אינן מקיימות קשרים דיפלומטיים רשמיים. [4] חרף הבעייתיות הכרוכה בשיתוף פעולה עם קטר לאור תמיכתה בחמאס, ישראל אפשרה את העברת הכסף לרצועה בתקווה שבזכות הסיוע שיוגש לעזה היא תוכל להביא לרגיעה בשטח ולדחות את סבב הלחימה הבא עם חמאס למועד רחוק ככל הניתן.

ברם, מתקפת חמאס הנוכחית והטבח הנורא שביצע ביישובי הדרום טרפו את הקלפים. כעת, המטרה המרכזית של ישראל אינה לייצר הרתעה למשכי זמן מוגבלים, אלא למוטט את שלטון חמאס ולהשמיד את יכולותיו. בתוך כך, ישראל טרודה גם במאמצים להשיב את בני הערובה שנגררו לתוך עזה ואשר מספרם מוערך ב-200 נשים, גברים וטף, ביניהם אזרחי מדינות זרות או בעלי אזרחות כפולה. על פי דיווחים, קטר כבר נקטה צעדים לקידום הסכם שתיכלל בו החזרה של לפחות מקצת מבני הערובה, בתיאום עם ארה"ב. [5] עם זאת, לאור ההסלמה בלחימה, הוצהר שבשלב זה לא מתקיים משא ומתן בין ישראל לחמאס בנושא.

המלצות:

הקשרים שנרקמו בין קטר למדינות המערב בשנים האחרונות, לצד תמיכתה בחמאס, מציבים אותה בעמדה שבה ניתן ללחוץ עליה לנקוט צעדים להשבת בני הערובה הישראלים והזרים המוחזקים בידי הארגון (ובהמשך גם להיות מעורבת בפתרון לעקורים העזתיים).

על מדינת ישראל לנצל את קשריה הקרובים עם בעלת בריתה הקרובה ארה"ב וכן עם מדינות אירופה, ובפרט עם המדינות שאזרחיהן נתונים בשבי חמאס, להניע את קטר ללחוץ על חמאס לאפשר ביקורים של הצלב האדום כצעד ראשון, ובהמשך לפעול לשחרור כל בני הערובה.

מוטב יהיה אם מדינות אירופה וארה"ב תשתמשנה בתנופה בהידוק היחסים הכלכליים והביטחוניים עם קטר כקלף מיקוח מולה. בדומה להבנות שהגיעה ארה"ב עם קטר שלא לאפשר לאיראן גישה ל-6 מיליארד הדולר שהופשרו עד להודעה חדשה בשל מעורבותה של איראן במתקפת הטרור על ישראל, עליהן להבהיר כי מגמת הידוק היחסים עם האמירות, רווחית ככל שתהיה עבורן, אינה יכולה לבוא בסתירה לזכותה של ישראל להתקיים ולהגן על עצמה. אסור להמשיך במצב של 'עסקים כרגיל' מול קטר.

נכון תעשנה ממשלות גרמניה, בריטניה, איטליה וצרפת אם תנקטנה צעדים כלכליים נגד קטר בשל תמיכתה בחמאס ובאסלאמיזם הרדיקלי, ועד להשגת התקדמות ממשית בסוגיית בני הערובה. כמו כן, יש לפעול מול גורמים בסקטור הפרטי, במגזר השלישי וכן בשותפות עם מובילי דעת קהל ומשפיענים המקיימים קשרים עם האמירות, על מנת שאלו יחרימו כנסים ואירועים בינלאומיים באירוח או במימון קטר, ויכריזו על ביטול השתתפותם כאקט מחאתי עד לשחרור בני הערובה.

מהלכים מסוג זה עשויים להניע את קטר לנצל את קשריה עם ארגון חמאס ולנסות להשפיע על ההנהגה לשנות את מדיניותה הנוכחית כלפי בני הערובה. כצעד ראשון, על חמאס לאפשר לצלב האדום גישה מיידית לבני הערובה בהתאם להוראות הדין הבינלאומי [1] והענקת טיפול רפואי על ידו. בהמשך, יש להתמיד בלחץ המופעל על הנהגת הארגון עד לשחרור מלא של כל בני הערובה.

יש לבחון צעדים דומים מול מדינות אחרות בעלות מנופי השפעה על חמאס, כמו טורקיה, אלג'ירייה, מלזיה וכווית.

<https://www.politico.eu/article> [1]

<https://www.nbcnews.com/politics>[2]

https://www.calcalist.co.il/world_news/article/BkCN11MgFd [3]

<https://www.jpost.com/opinion/how-hamas-is-spending-qatari-money-618293> [4]

<https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5918> [5]

<https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2018/03/1034.pdf> [6]

<https://www.davar1.co.il/454534> [7]